

MARGARETA MANU MAGDA
(București)

FORME DE EXPRIMARE A MODALITĂȚII ALOCUTIVE ÎN GRAIURILE POPULARE

1. Obiectivul lucrării

Articolul își propune să identifice *formele specifice de exprimare a modalității alocutive în graiurile populare românești*.

Vom avea ca element de referință, în prezentarea materialului, aspecte legate de manifestarea aceluiași fenomen în texte de limbă română veche și în texte de limbă română actuală standard.

Suportul teoretic al lucrării îl constituie *pragmatica și analiza discursului*.

Materialul exemplificator a fost extras din texte dialectale românești precum și din corpusuri de limbă vorbită publicate¹.

2. Aspecte teoretice și metodologice

2.1. Modalitate, Modalizare, Modalizator

Modalitatea este categoria semantică ce exprimă atitudinea (*cognitivă, volitivă sau evaluativă*) a locutorului față de fenomenele reale sau potențiale, descrise prin limbaj.

La nivelul enunțului, modalitatea se realizează prin *modalizare*, respectiv prin acțiunea vorbitorului de selecționare a elementelor (mijloacele de modalizare sau *modalizatorii*) cu ajutorul cărora acesta își precizează poziția față de cele enunțate. *Modalizatorii* sunt mărci purtătoare ale semnificației de modalitate (vezi GALR 2008, p. 702).

În general, „există un sistem universal de modalizatori invariанți, corespunzător sistemului universal de modalități” și, de asemenea, „fiecare limbă are propriul sistem de sinonimii pentru actualizarea acestor modalizatori.” (vezi DȘL 2001, p. 322).

---

¹ Am păstrat forma de transcriere a textelor din documentele utilizate.

Aceeași modalitate poate fi configurată în mai multe feluri:

A. prin *mărci formale explicite (configurații explicite)*;

B. prin *organizarea particulară a contextului (configurații implicite)*².

În același timp însă, fiecare dintre cele două tipuri de configurații se regăsesc pe ambele planuri distincte ale comunicării: *atât la nivelul interacțiunii verbale directe* sau cel al *dialogului extern (planul dialogal)*, cât și la cel al *interacțiunii verbale implicite în text* sau cel al *dialogului intern (dialogic)*³. Cele două planuri pot sau nu să se întrepătrundă (în sensul că dialogismul manifest în cadrul unei unități monologale poate să se înscrie sau nu, la nivel discursiv, într-o configurație dialogală sau monologală)⁴. Precizăm că, în paginile de față, vom adopta termenul *modalitate* cu sensul său „deontic”, înțelegând prin aceasta „modalitatea referitoare la logica *obligației și a permisiunii, a directivelor* (sau a normelor)⁵.

Deonticul corespunde, în literatura franceză, *modalităților „alocutive”* (cf. Charaudeau 1992, p. 579–598), care, implicând atât lo-

² „Narațiunii orale îi este specifică una sau alta dintre configurații pentru realizarea unei anumite modalități enunțiative; pentru unele modalități, configurația *explicită* este foarte frecventă sau singura atestată (dintre alocutive: *interpelarea, injoncțiunea, interogația*, iar dintre elocutive: *promisiunea, obligația, posibilitatea, dorința, acceptarea, acordul*); alte modalități aleg configurația *implicită* ca tip de realizare (alocutive: *autorizarea, avertismentul, judecata, oferta, cererea*; elocutive: *opinia, aprecierea*). Există așadar o polarizare a modalităților de enunțare în funcție de tipul configurației folosite (doar trei modalități atestă realizarea prin ambele configurații: *sugestia, constatarea și cunoașterea*)” (Bălăsoiu 2004, <http://ebooks.unibook.ro/filologie/balas/index.htm>)

³ Pentru distincția citată, cf. Manu Magda– Felecan 2010a.

⁴ Bres–Nowakowska, *apud* Măgureanu 2008, p. 284.

⁵ DȘL 2001, p. 160; „aceasta se opune modalităților clasice „alethice” și „epistemic”. Caracteristicile modalității deontice sunt: – enunțurile deontice se formulează în raport cu stări viitoare de fapt; în consecință, nu sunt nici adevărate, nici false, neavând în ele însele valoare de adevăr; sunt de tip *prescriptiv*, și *nu asertiv*; – enunțurile deontice au un *destinatar precis*, de voință cărui depinde îndeplinirea normelor și a directivelor transmise; – enunțurile deontice emană de la o sursă (persoană fizică sau instituție), care, în raport cu destinatarul, își asumă o *poziție de superioritate*, vremelnică sau permanentă, în domeniul juridic, administrativ, moral etc.; și chiar dacă sursa rămâne neexplicitată, enunțurile deontice având frecvent o formă impersonală (*trebuie să, se impune să*), ea este „ascunsă” în dosul directivelor”.

cutorul, cât și interlocutorul, *se orientează, în mod special, spre interlocutor, căruia locutorul îi adresează o comandă, o cerere, o dispoziție, o interzicere*⁶.

În limba română, de exemplu, alcătuiesc modalizatori deontici:

– *mărci gramaticale* (mărci ale grupului alocutiv nominal, mărcile categoriei de mod);

– *mărci lexico-gramaticale* (verbe/adverbe modale);

– *mărci exclusiv lexicale* (fie de tip derivativ – vezi sufixul modal *-bil* –, fie de tip lexematic și frazeologic – *adverbe și locuțiuni adverbiale propoziționale; verbe de atitudine propozițională*).

2.2. Alocutivitatea

Alocutivitatea sau *dimensiunea alocutivă* a unui enunț (vezi Stati 1982, p. 43) se referă la suma factorilor de conținut relevanți pentru exprimarea și înțelegerea *relației interlocutive*.

Această dimensiune poate fi gramaticalizată sau nu într-o limbă dată⁷. Româna, spre exemplu, cunoaște o puternică gramaticalizare a elementelor grupului alocutiv nominal și a celui interjecțional⁸.

Unitatea de analiză lingvistică a alocutivității este *indicele de alocutivitate (IA)*⁹.

⁶ DȘL 2001, p. 160. „*Modalitatea alocutivă îmbracă forma ordinului [...], a interdicției [...], a autorizării sau a permisiunii [...], a avertismentului [...], a judecății pozitive sau negative [...], a sugerării unui fapt [...], a propunerii [...], a cererii [...], a întrebării [...], grupând toate tipurile de enunțuri orientate spre alocutor, orientare marcată gramatical prin apariția persoanei a II-a în forma verbului sau a pronomelui*” (DȘL 2001, p. 39).

⁷ În limba bască, de exemplu, alocutivitatea se exprimă prin codarea, în forma verbului de conjugat, a unui sufix specific, cu două variante de gen (feminin și masculin) care evocă alocutorul, element care nu constituie un argument al verbului. „Allocutivity refers to the encoding in the conjugated verb form of an addressee that is not an argument of the verb. In the linguistics of Basque, allocutive verb forms are forms that vary depending on the social status of the addressee. Allocutivity is obligatory in Basque main clauses when the addressee is given familiar treatment.” (Hualde & Ortiz de Urbina 2003, p. 242).

⁸ Vezi, între altele, Manu Magda 2003a, b, c, 2004, 2008, 2009a, b.

⁹ Indicii de alocutivitate se definesc ca mărci lingvistice ale *funcției conative* (de apel) și ale *funcției fatice* (de menținere a contactului între interlocutori), reprezentând dovezi ale atenției pe care interlocutorii și-o acordă unul altuia pe durata interacțiunii.

Mărcile alocutive în limba română înglobează elemente *eterogene* din punct de vedere structural: *elemente lexicale sau gramaticale, simple sau compuse, locuțiuni verbale, îmbinări libere (sintagme, propoziții sau fraze)*.

Funcțiile în comunicare ale indicilor de alocutivitate sunt: (a) mobilizarea verbală¹⁰; (b) prezentarea; (c) menținerea contactului; (d) demobilizarea verbală.

Elementele alocutive sunt utilizate prototipic în *conversația spontană ca indici ai alocutivității directe* (explicită/implicită).

În texte cu discurs raportat în stil direct, alocutivele devin mărci ale *oralității simulate (alocutivitate directă simulată)*.

În texte cu discurs raportat în *stil indirect*, alocutivele sunt înlocuite, de *indici ai alocutivității indirecte* (explicită/implicită).

2.2.1. Alocutivitatea directă. Bibliografia de specialitate română și străină acordă o importanță deosebită studierii mărcilor *alocutivității directe* (în special *formelor de adresare*), pe de-o parte datorită faptului că actele de inițiere a conversației (mai ales elementele *adresării*) au o importanță deosebită în comunicarea de pretutindeni și, în consecință, pe de altă parte, datorită faptului că indicii de alocutivitate sunt *puternic gramaticalizați (clișeizați)* în toate limbile, fiind, astfel, susceptibili de utilizare a lor în *studii comparative*.

Alcătuiesc clase de *indici de alocutivitate directă* în limba română: *vocativele nominale și pronominale, clase de interjecții (de adresare, hortative), forme imperative, formule de politețe, întrebări de confirmare* etc. (singure sau în amalgam)¹¹.

Actele alocutive au, de regulă, o configurație explicită și sunt, de cele mai multe ori, raportate direct; sunt selecționate, în acest caz, mijloacele morfo-sintactice de realizare care au o mai mare forță dra-

¹⁰ Acțiunea de convocare/anulare a prezenței la cuvânt întreprinsă de către interlocutori în cadrul conversației prin: interpelare (prin folosirea *formulelor de politețe, interogațiilor, construcțiilor interjecționale* etc.); desemnare a destinatarului (prin folosirea *alocutivelor de adresare*, aparținând „*tipului vocativ*”); solicitare ca destinatarul să-și asume statutul de alocutor (*solicitarea de participare la interlocuțiune* prin folosirea elementelor aparținând „*tipului imperativ*”) (cf. Manu Magda 2003a).

¹¹ Pentru tratarea acestora în limba română, vezi lucrările noastre, Manu Magda, în Bibliografie.

matică decât altele (vezi cazul *interogativelor directe*, a *imperativului*, precum și a *vocativului*, mijlocul specific de realizare a *interpelării*), mijloace care presupun implicarea unui interlocutor.

2.2.2. Alocutivitatea indirectă. În virtutea *eterogenității* sale sporite, discursul oral (ulterior transcris) este permisiv „alunecărilor” de la rigurozitatea *formală* (specifică variantei standard) și *interferențelor* dintre diversele niveluri ale comunicării (*i.e.* aspectul vorbit al limbii este prielnic *întreruperilor*, *digresiunilor*, *interdiscursivității*; se pot delimita, în cadrul acestuia, *discursuri citate*, *discursuri anterioare* – de același gen sau aparținând unor genuri diferite).

Alocutivitatea indirectă nu a fost abordată la nivel global, fenomenul formelor de suplinire, în textul redactat în stil indirect, a elementelor implicării alocutorului în comunicare fiind, la prima vedere, mai puțin importantă.

În paginile de față, ne vom referi la aceasta din urmă, insuficient tratată în bibliografia de specialitate.

3. Descrierea „modului de enunțare original”

Descrierea modului de enunțare original vizează (după Charau-deau 1992, p. 625):

– pe de-o parte, caracterizarea atitudinii comunicative a locutorului de origine, cerută de rolurile interlocutive interpretate (declara-tive: *chestiona*, *colporta*, *declara*, *raporta*, *răspunde*, *replica*, *repetă*, *spune*, *transmite*, *vorbi* etc.), precum și a *modului de intonare* a enunțului raportat (*a striga*, *a exclama*, *a murmura* a *șușoti* etc.) și, pe de altă parte,

– *desemnarea actului enunțativ* pe care l-a produs locutorului original în relație cu utilizarea uneia sau alteia dintre modalități (în cazul nostru *acte alocutive*: *autorizare*, *avertizare*, *cerere*, *interdic-ție*, *judecată*, *ordin*, *sugestie* etc. precum și a termenilor care mijlo-cesc performarea acestora: *autoriza*, *avertiza*, *cere*, *interzice*, *judeca*, *ordona*, *sugera*).

Alcătuiesc *indici de alocutivitate indirectă (mediată)* în limba română:

3.1. Elemente nominale

3.1.1. *Substantive care exprimă lexical atitudinea de a autoriza, avertiza, cere, interzice, judeca, ordona, sugera și care pot intra în expresii performative sau descriptive de tip autorizație, avertizare, cerere, interdicție, judecată, ordin, sugestie.*

ș-așa_a ve [k] a fost/c-a venit_șeneralu dă divize/-atunê iar s-a dat ordin//tuată.regimentu să fhie-mbrăcaț în_hainili dă servici// (TDM III, p. 12).

3.1.2. *Substantive care exprimă lexical ideea de acțiune orientată către alocutor: anunț, înștiințare, dovadă, mărturie, probă + prepoziție (de la, de către/la, către, pentru (evocă emițătorul și destinațtarul) + enumerare.*

Acest tip de indici este slab reprezentat în texte dialectale, și apare în contexte care sugerează relații formale și/sau oficiale, instituționalizate; este însă foarte bine reprezentat în texte oficiale vechi (scrisori, acte) și, firește în limba standard actuală (în special în stilul juridic/adminstrativ)¹²:

după spusele tatălui meu/ după auzite de la oameni mai bătrîni/satu ista șurgulești.a trecut un_â cōban/cu oile/care a pășcut în_pășunile moldovi//din romînia/ așa ni spunea din muntenia a fos_cōbanu țela// (GR, p. 1).

Mărtoriia lui Derjec de domnu nostru și și de Giva.

Eu, Criștof Derjec, cîndu amu fostu sol de la craii leșești la Poarta putenciosului împărat turcescu... amu vorovit cu domniia-sa de multe isprave mari și pururea...

Așa-u făcut Derjec mărturie și încă mai largu iaste scris în mărturie și, după aceea, mai gios iaste și aiaștă rugă ce amu scris mai sus în mărturiia lui. (TexV, p. 57–58).

În textele dialectale, comunicate oral, în contexte informale, funcția acestei categorii este preluată adesea de conceptul de *zvon*, definit ca știre improvizată, rezultând în urma unui proces de *deliberare colectivă* și colportat din om în om, care include, în sfera sa, pe lângă

¹² Vezi Stoichițoiu Ichim 2002.

forma prototipică amintită, termeni populari precum *poveste/ povești/vorbe*; fenomenul în discuție, constituie, alături de *bârfă*, unul dintre mijloacele cele mai uzitate în influențarea și manipularea opiniei publice rurale¹³.

3.1.3. *Substantive la „genul personal”¹⁴ acuzativ obiect direct sau construcții analitice cu valoare de D: către (cătă) + substantiv în acuzativ precedate de declarative:*

atunci o ieșit sfintu afară și o-ntrebat pe copil că mînie mierge iar pe-acolo. Ș-o răspuns copilu că „mierg”[.] (GN, textul I, p. 13).

moșu-atuci s-o supărat / c-apăi ă de ce / ce și ă // ieu am audzât foarte bine // am zinit // ă mama o-ntrebat pă moșu: „d-apoi” (MM/S).

și zâc cătă ia mare/ cătă fată // (MS).

da o dzâs moșu căta tata „măi! ai bani?” // (MS).

„na lasă-le toate acuma” zâce cătă mine // (MS).

3.1.4. *Pronume personale de persoana I sg./pl. sau a III-a cu utilizare generică (care evocă lucrătorul generic „noi”, „tu”) precedate de declarative (noi zicem, cum zice el, cum zic ei):*

„În gramaticile românești e menționată, de obicei în capitolul de sintaxă dedicat subiectului, posibilitatea de a exprima în mai multe feluri caracterul general al unei acțiuni cu subiect nedeterminat; mijloacele principale sunt: folosirea persoanei a II-a singular sau a persoanei I plural, ambele cu sens generic – și construcția cu reflexivul impersonal sau pasiv-impersonal. Interesul acestor resurse gramaticale apare evident mai ales în perspectivă contrastivă: față de celelalte limbi romanice, româna trebuie să recurgă mult mai des la construcțiile „cu subiect nedeterminat”, pentru că utilizează mult mai des conjunctivul (care marchează gramatical persoana) în locul infinitivului (mijloc ideal pentru sensul generic). De fapt, construcțiile cu sens generic nu privesc doar subiectul, ci apar într-o mare varietate de poziții gramaticale („dacă te doare capul, trebuie să te vadă un medic”; „nu te supăra când se vorbește despre tine” etc.), ceea ce ar impune o reorganizare a modului lor de prezentare. În plus, existând mai multe posibilități, e importantă explica-

¹³ Pentru tratarea acestui subiect, vezi Manu Magda 2012.

¹⁴ Vezi GALR I, p. 68–69.

rea eventualelor diferențe – de uz și de valoare semantico-stilistică – dintre ele” (Zafiu 1999).

În vorbirea populară, formulele în discuție trimit adesea la alte uzuri regionale, arhaice, sociale, profesionale:

înainte/acum: și-i da pătru metri de păză/de américă-i zîcă naiînte/acúma-i zîce muncîtóru// (TDM I, p. 4).

alții/noi: dîñ cap făcem phiftii/răcîturi le zîce-acu/da noi le zîceam phiftii// (TDM I, p. 43).

Tipul *Cum zice el/ei* [...] este cel al vorbirii altuia, conotație particulară care pune față în față două idiolecte, două discursuri, două feluri de a gândi.

3.1.5. Interogative/relative + declarative (evocă retoric subiectul generic al discuției):

copilul] țipa să muară/-mvinețise//ce ziserăm noi ? „ce să aibă/ce să aibă//ai la fhîna”// (TDM III, p. 467).

Într-o dimineață mă scoală baba, încă ci zic iău di diminjeață? nițal trecusi di cîn cîntasi cucoșii-năia oară, să mă duc, să-i aduc paie, să bagi în sobă [...] (GN, textul III, p. 266).

3.1.6. Pronume personale și clitice în acuzativ o, îl, -l, i-, le- (care evocă pacientul generic) precedate sau urmate de verbe de comunicare:

a pus-o la cale părinți iei/că „ia-l/că este băiad_dă puopă/că e-așa/că e pă dîñcolo/că-i dă popa state/că-i face casă”/e ! a_fine/a_păcălit-o/a dus-o cu gălăgia/și l-a luat// (TDM III, p. 151).

3.1.7. Pronume personale și clitice în dativ: lui, îi, -i, le (care evocă beneficiarul generic) sau echivalentul *acuzativ* cu *către/la* cu sens de dativ urmate de verbe de comunicare:

a veni_femeea/i-a descîntat/[...] și_i-a trecu_băiatului// (TDM III, p. 467).

după c-a luat darurile astea a plecat țigașca /,mîine dimineață ai să vezi/ai să fii mulțumită toată viața dumitale”//de unde !/toate a foz_minčuni/ne-a tras vrăjeala/ (TDD, p. 371).

lui îi mulțumește că să ostenește și la oameni care-i kema... // (MS).

3.2. Elemente verbale

3.2.1. Verbe potențial performative, în special cele care trimit la acte rituale (*a bârîi*, *a descânta*, *a înjura*, *a drăcui*, *a striga la* (cu sensul de *a amenința*):

și femeea-i dăscînt-acolo/și-mvîrtește ap-aea-η_căldare/dup-aea ce că i s-a-nkegat capu/că_i capu-dășkeat// (TDM III, p. 123).

și-a venit/ne-au înjura/_ne-au bârîi[.] (TDM III, p. 245).

striga la fete//și fetili mai îl ocărea/mai drăcua// (TDM III, p. 761).

Și-așa acuma cîneri care-s acuma drîncuie p-ai bătrîn, c-or fost proșc că n-or primit acolo, că acolo-i pămîntu bun, num-or vihit aiișa și acuma nu-i bihe, că cînd pluiaie-l nacă. (ALRT II, p. 33).

și ... de-atûse [ε] î mă_mustriaî//cî di ș-am cîzutu/ (MB 1, p. 266).

io i-an_spus//l-am avertizat_din timp// iel mi-a spus „io nu_am sucșes//sî vorbes_cu ie”//io i-an_spus: „dacî tu-ai avu_mai mult_sucșes dicît mini/ încerc_șîio sî văd puati am”// (MB 1, p. 65).

acuma cê pretinde iei [socrii mici] nîie/ca sâ [k] cê le dau loru// n-a pretindă sâ iau ruoke de nîreasâ/iera cu vulk bălane/iera ruoke de.de plușu//sâ-i iau s-ombracu/sâ iau pantuoh/sâ iau haina-aea de plușu/sâ-i iau nîresi_adicâ io/sâ-i fac ruoke de nîreasâ. (TDM II, p. 812).

3.2.2. Verbe declarative¹⁵

În capitolul extins din studiul său privind verbele declarative în textele dialectale, C. Bălășoiu (2004) ajunge la constatarea că în graiuri este folosit un număr mic de verbe (dintre care cel mai uzitat este *a zice*) pentru a performa un număr mare de acte de limbaj; rezultă de aici posibilitatea mai multor utilizări pentru unul și același verb (*a zice*, *spune*) astfel că identificarea actelor de limbaj este lăsată adesea în seama interlocutorului:

– discurs direct legat cu *a spune*:

ș-o spus cî„și cauufî c-uoil/c-o stricat_î hlujii”// (MB 1, p. 226).

și lupu/i-a spus că „un_se_duce?”// (MB, p. 277).

și cînd m-an_dus îη_casă/mama a spus că: „ș-aj_căutat acolo”/ (MB 2, p. 94–95).

¹⁵ Pentru tratarea acestui subiect, vezi Bălășoiu 2004.

– discurs indirect cu *a zice*:

a zîs [tata] că dă  e-am făcut a a/nu trebea să fac  i/io am făcu/ că d-aea am făcu/ că nu mă dădea la iel// (TDM III, p. 600).

ursul a afla că vulpea a făcut rost de pe te  i a z s că de unde-a făcu roz de pe te, să-i dea  i lui, că tare mai r mne te. (TDO, p. 3).

Noi am z s c  pintru  e sar în cale la noi, c  n-am facut pagubă cu oile. ( H, textul CCCXIV, p. 213).

– discurs indirect cu *a zice  i a spune*

veri oara culeg  frag // i iou  i spunean că s-a dus uoiili d parte// i ia a z s c  să ne [k] să mă duc iou cu v r -mio la iele// i ia r m ne s  cule [k] s culeagă frag // i.c n ne du em apruape d  uoi/u  c ine mare// i ia a z s să nu ne-apropiim/c  ie u  c ine-al lu nenea iouon bombo // i noi nu ne-am apropiat// (TDM I, p. 131).

– discurs indirect cu *a întreba/a răspunde*:

veri oara culeg  frag // i iou  i spunean că s-a dus uoiili d parte// i ia a z s c  să ne [k] să mă duc iou cu v r -mio la iele// i ia r m ne s  cule [k] s culeagă frag // i c n ne du em apruape d  uoi/u  c ine mare// i ia a z s să nu ne-apropiim/c  ie u  c ine-al lu nenea iouon bombo // i noi nu ne-am apropiat// (TDM I, p. 131).

A a, sara l-o-ntrebat ta-său pe uni-a fos cu capr le  i a răspuns c-o fos pi la pi titori; a a că sfintu o audz t diin hodaie die diincolo; atunci o ie it sfintu afară  i o-ntrebat pe copil c  minie mierge iar pe-acolo.  -o răspuns copilu c  „mierg” [.] (GN, textul I, p. 13).

– discurs indirect cu declarative secundare (cele mai frecvente apari ii le are verbul *a face*):

a-n epu  i p-al mieu să-l facă că-i un prăpădit/că-i un ticălos...// (TDM I, p. 39).

3.2.2.1. Verbe declarative orientate spre Receptor: a auzi, a afla, a descoperi, a  nv  a, a prinde (cu urechea, din zbor), a prinde de veste + conjunc ii c , să, c  s , ca să sau dac ¹⁶:

¹⁶ Selectează *dac * verbul *a întreba* care reproduce indirect o interogativă totală; în cazul reproducerii unei interogative par iale, se folosesc relative: adverbul interogativ sau pronumele interogativ din propozi ia ini ial .

– *a spune, a striga, a sufla, a șopti* se construiesc cu *să* atunci când descriu un act directiv, dar cu *că*, dacă trimit la acte reprezentative, comisive, expresive sau declarații:

*că să*¹⁷:

Împăratu-a zîs că să să ducă să vează ș-împăratu pălaturile unde stă iel [Peneș Împărat]. (GN, textul XII, p. 43).

Corpusul înregistrează situații în care apare superfluu conjuncția *că*, alături de *să*, acolo unde limba literară o selectează pe ultima dintre ele; fenomenul are loc ori de câte ori locutorul raportează o propoziție care, direct, ar fi construită cu conjunctivul sau imperativul:

ș-o spus cî.sî-i dau uo sutî di lei de-ali douușșîs di lei mărunț/ ca sî nu umbli-n_î bani/ca sî faleascî_sî spuii_cî_ari bani/s-arati_ la uamini// (MB 1, p. 226).

– *verbe declarative care raportează narativ* + un adverb relativ sau cu un pronume relativ (+ completivă): *a învăța, a comanda*:

– *Păi dacă ieș prost [.]uite, cînd ieșt_la capu locului să nu te mai răstești la boi așa [.] Șî mă-mvăța cum să merg cu boii. (TDO, p. 402).*

– *a comanda*, verb care în limba literară citează indirect cu *să*, dar nu citează narativ, apare în *corpus* cu un citat narativ introdus prin *cum*:

Șî ațești toț oamen_dau ascultare la un conducător, la un didiu, cum îi spunem noi aiița, la un_vătaj. Ațez_vătaf le comandă cum să joațe. (TDO, p. 408).

3.2.2.2. Verbe declarative ale receptării

Există și *verbe ale receptării* care au în comun cu verbele enunțării capacitatea de a constitui discurs citant, semnificând receptarea unei replici și implicând, deci, un receptor, putând indica, facultativ, sursa: *el a auzit/a aflat/a învățat* + *de la* + *Sursa*.

¹⁷ Verbe declarative sunt urmate de *că* și *să* când raportează o propoziție prin care se exprimă o dorință, fie implicit, prin indicativ (prezent sau viitor) sau optativ, fie explicit, prin verbe ca *a vrea, a dori, a intenționa* etc.

– *verbe personale la diateza activă (+/– pe, de la, la):*

așa//io/cîn_am că de !/dă uopt ani io/ cîn_am auuzît io așa pă mama."mamă" zîg/ "mai bine mor pă [r] pă blana patului/ dăcît _să mă duj_la rîmnic să-n_taie piçoru"// (TDM I, p. 73).

ursul a afla_că vulpea a făcut rost de pește...// (TDO, p. 3).

ș-acuma-m_pare bine că veni nașa de spusă ș-auuzîrăņ_că ne mai înveseliră_șî noi. (TDO, p. 397).

Și ațești toț oamenii_dau ascultare la un conducător, la un didiu, cum îi spunem noi aiiça, la un_vătaj. (TDO, p. 408).

– *cu emițătorul care este sursa enunțului citat nedeterminat:*

mă gîndeam așa că vedeam ieu și cînd_auuzîsey_c-a plecat atîț și-atîț_dîn_satu mieu în_fine an stat// (TDM I, p. 106).

– *forme de pasiv:*

și iel n-a luat-o puati pă.piersuan-aea cari s-a dus iel.cîțva tim_bine/și a luat alta/ș-aea/ș-a răzbinat pă iel/[...] și l-a fiermecat/[...] asta-i poveste auuziță/nu că am știu io sau./iste-auuziță// (TDD, p. 249).

3.2.2.3. Verbe orientate spre Auditor: a bârfi, a boteza, a chema, a cleveti, a defăima, a denunța, a numi, a unelti + pe, împotriva

Pentru verbe ca *a bârfi, a cleveti, a defăima, a denunța, a unelti* desfășurarea acțiunii denotate de verb presupune absența persoanei care face obiectul discursului.

3.2.2.4. Expresii verbale care nu sunt orientate nici spre Receptor, nici spre Auditor:

– în formă impersonală: *a se auzi; a-i ajunge la urechi știrea că; a-i parveni știrea că; a(-i) suna, a(-i) răsuna, a-i trece pe la urechi;*

– construcții aparținând diatezei impersonale¹⁸ (care au în comun neraportarea la un subiect personal): *se știe că, se crede că;*

– reflexivul intrinsec *a se zvoni*.

Subliniem, ca o trăsătură caracteristică, faptul că limba română are termeni de denumire pentru acțiunea al cărei rezultat este *zvoni*:

¹⁸ Cf. GALR II, p. 143–147.

verbul *zvoni*, care asemenea prototipicului verb de declarație (*se spune*, *circulă*, cel mai adesea, în *forma reflexivului impersonal* (combinat uneori cu particule adverbiale ale repetiției și persistenței: „*se tot vorbește de...*“; echivalentul lor familiar și rezultatul unei abrevieri e *cică*, un mijloc neutru al citării), ceea ce nu este specific tuturor limbilor.

Conceptul de *zvoni* se asociază și cu alte expresii care includ, în sfera semantică, ideea de „*mișcare*”, de tipul *umblă vorba*, *circulă zvoniul*, *se vehiculează știrea*, *a ieși vorbe cuiva*, *a scoate vorbe cuiva* etc., precum și cu unele *verbe de percepție*, ca: (*se auzi/vedea*, care se alătură celor *citaționale*: (*se spune*, *zice*, *crede*, *presupune* etc.

Sursa e reprezentată prin pronume nehotărâte: „*zic*” *unii* sau prin substantivul *lumea* (cu variantele populare și familiare, *gura lumii ori târg*)¹⁹:

<*1* „*nu mai merg io acasă acuma*> **să zică lumea** *c-am fost*” ⊥ *era o rușine să vii la bucurești să fii be-bebisiter*↓ (= *engl. baby sitter*) *să ai grijă de copii*. # *și-auzeam că: s-a dus cutare și-are grijă de copii până la bucurești*. (ROVA, p. 97).

B: [*să știi că într-adevăr se zice că trebuie să bei neapărat doi litri de apă*. (IVRLA, p. 168).

Nici nu se zvonea [*nc` la: noi*↓ *de chestia asta*. (CORV, p. 145).

C: *împarte zvonuri la oameni. matache*↑ *ia-l pe matache cu tine*↑# # *din om în om...*

C: [*împărțiți zvonuri la oameni*. (IVRLA, p. 161).

Acu-i greu...Acu-i zoacă ? **Șicî** *munșești la boer !* (GN, textul XXI, p. 324).

Bulgarii di pi acolo nu vré sî facî niși caraulî, niși gardî, cî șicî spuné ii nu sînt di-a noștri, și di-a Rușilor. (GN, textul XXXII, p. 335).

Perechea muntenească a lui *lui* *cică* este locuțiunea adverbială *vorba ăluia*.

cîn ne-an dus îh cas/să-i spûnem mătuși să ne facă mîncăre/ vórba ăluia/matúșa ierá cam urîcôásă// (TDM I, p. 30).

¹⁹Cf., în acest sens, Zafiu 2002; Manu Magda 2012.

3.2.2.5. Verbe declarative cu uz metalingvistic (verbe ale citării autonimice); acestea denotă actul enunțării și caracteristicile acestuia (ei inclusiv, în care este inclus noi; ocurență frecventă a pasivului reflexiv).

*Am jupuiit-o dă piele [oaia], **cun să zîce**, și i-ă luat semnele ca să-i arătăm la tovarăș că într-adevăr am păfît-o cu lupu și noi.* (TDO, p. 422).

*Ș-au da băieți la șicoală, că băieți a zîs că să duc ă armată și le folosăște cartea, da fetele... n-o s- să facă priuotese, așa **să zîcea**, ș-așa **să zîce**, acu **nu să mai zîce**, da așa s-a zîs atunc.* (TDO, p. 423).

*da o dzâs moșu căta tata „**măi! ai bani „dzâce” să scot leacurile?” cum să spune** // (MS).*

3.2.2.6. Perifraze verbale:

*tata **m-o lua la bataii/ la suduiit/ cî.și am grija. lucrurilui altuia/sau di lucru niu** // (MB 1, p.8).*

*acolo cîn ni-o văzut președintili supărat pi noi/ni-o luat la șartî "**cî undi-am umblat pîn-acu?**"// (MB 2, p. 104).*

*punia o strajă-n cucă ca cîn vedea pe sineva veniind pe drum negru **da viestă la oamenii care munșia** și o luva la pădure die fugă.* (GN, textul VI, p. 5–6).

3.3.2.7. Forme cu elipsa verbului:

*căm plec în iese-n cale/că **dă ce mă dug la comisariiat** // (TDM III, p. 480).*

*A fost um propiietari aiița, zîs Isăriescu, aiița uni-i gospodăriia. Și mă pomenesc că trimete la mine pe o... un servitor al lui. **Că să mă duc pã la iel.** (TDO, p. 249).*

3.2.3. Subjonctivul

Se știe că, în limba română, subjonctivul are o pondere foarte importantă în economia comunicării (fapt explicat ca *trăsătura balcanică de înlocuire a infinitivului prin subjonctiv* – vezi tiparul *știe să citească*, în loc de *știe citi*)²⁰. Acest lucru a impus necesitatea de a marca, cât mai clar, *funcțiile speciale ale subjonctivului*²¹.

²⁰ Pentru tratarea acestui subiect, vezi, între altele, Avram 1997, p. 206; GALR 2008; Ghiorghiaș 2003; Zafiu 2005.

²¹ Pentru tratarea acestui subiect, vezi Frâncu 2000.

• Între acestea, subjonctivul este frecvent utilizat *cu valoare de imperativ* (la concurență cu optativul), în special în comunicarea orală, populară, pentru exprimarea unor sentimente puternice, întrucât permite organizarea internă a enunțului într-o manieră variată (cu sau fără *vocativ*, cu sau fără *prepoziție* etc.)²².

iel mă-ntreba pă mini că “cum îi la spital ?”//și mă simt ieu bine ?//să...să fîu regim/să fîu diieta care me-a dat-o medicî/și să stau liniștită/să nu fac efort/că sîn fată tînără și.../“ai cuopil tată/trebi să-l crești”//deț...întodeauna mă punia la...la cale de bine// (TDM II, p. 453).

ș-o spus cî.sî-i dau uo suți di lei de-ali doușșîs di lei mărunț/ca sî nu umbli-n_î bani/ca_sî faleascî_sî spuî cî ari bani/s-arati_la uamini// (MB I, p. 226).

• În limbajul colocvial actual se întâlnește frecvent tiparul de *subjonctiv nesubordonat al îndemnului, al ordinului, dar și al formulării de propuneri*, care pare să-și găsească un suport în interjecția tipică a interacțiunii (*hai*).

Într-o dimineață mă scoală baba, încă ci zic iău di dimînjeață? nițal trecusi di cîn cîntasi cucoșii-ntăia oară, hai să mă duc, sî-i aduc paie, să bagi în sobă [...] (GN, textul III, p. 266).

• De asemenea, subjonctivul verbelor *a ști, a afla, a crede*, (*care evocă forma de receptare de către alocutor*) și care mijlocește exprimarea indirectă a dorinței/de la alocutor *doresc de la să*, este frecvent utilizat în textele vechi (unde acest tip de trimitere la alocutor era, precumpănitoare).

Jupan Bărcan vistiîar, să se știe cum se-au plătit clujvăreanii de dajde de bir de 4 talere, talere 666 de le-au oprit pîntru unealte, ci au dat lu voievod. Iar răvașul nostru să le fie în seamă la

²² „La subjonctivul negativ, un grad mai puternic de interzicere este marcat cu ajutorul particulei *cumva*, intercalată pur și simplu – *Să nu apară cumva pe aici!* – sau, mai des, ca structură eliptică cerând ea însăși un alt subjonctiv, pozitiv sau negativ: *Să nu cumva să pleci! Să nu cumva să nu vii mâine!* (= „Să nu cumva [să se întâmple] să pleci!/să nu vii mâine!”). Popular, există cu această valoare și structura *să nu care cumva să...* (Zafiu în GALR 2008, II, *Modalizarea*, p. 719).

vistierii...Aceașă și grăiescu, într-alt chip **să nu fie**. Amin. Sa(m) re(č) g(d)va mi. Pi(s) a(p) 13 dni. (TexV, p. 28).

• Subjonctivul de acest tip constituie principalul suport al actului lingvistic de urare în limba română²³. *Subjonctivul urării* este *nonasertiv*, exprimând singur valori modale *volitive sau optative*. Acesta se aplică unui inventar redus de verbe (*a avea, a se bucura, a da, a-ți merge, a trăi* etc.), cele mai frecvente fiind cele cu *a fi*:

și iel [călătorul] a auzit î la dooșpie noaptea/c-a venit trei femei/la găm//și cum l-a ursat pă iel [pe nou-născut]//alta l-a ursat că să ș-ea femeia frumoasă/să fie bogătaș/să fie vrenic/ harnic//ă... alta l-a u.ursat să fiie numa bonlav/să fie... să-ș-ea femee urită/să fie puturoasă/și amărit//și aea dă pă urmă/a treea ursitoare/l-a ursat.să moară când o a [ε] o fi nunta lui/. .are să moară-m puț/ înecati// (TDM III, p. 489).

3.2.4. Condiționalul

• Modalitatea volitivă este marcată, în narațiunea orală, și de construcții de tip „urare” sau „invectivă”, la condițional-optativ/potențial, cu intonație specială, exclamativă, cu inversare: *Arde-l-ar!*²⁴.

²³ În cazul limbii române, se constată preferința pentru *structurarea tiparelor în jurul unui centru verbal* la modul *subjonctiv/conjunctiv* (modul *non-referențialității*, al unei acțiuni sau stări prezentate ca *ireală, posibilă*), cu intonație exclamativă (*Să fii sănătos!*) însoțit sau nu de un clitic pronominal (*Să-ți meargă totul ca pe roate!*).

²⁴ De exemplu, vezi cazul în care acela pe care vorbitorul îl blestemă este la persoana a 3-a (după Gheorghiaș 2003):

- (1) Tipul *Arz-o focul pe muiere (pe ea)!* (Obiect cu sens hotărât și formă hotărâtă.)
- (2) Tipul *Arz-o focul muiere!* (Obiect cu sens hotărât, dar cu formă nehotărâtă.)
- (3) Tipul *Să fie a dracului muierea!* (Subiect hotărât.)
- (4) Tipul *Bate-o, Doamne, pe muiere!* (Verb la imperativ, obiect cu sens hotărât și formă hotărâtă.)
- (5) Tipul *Bate-o, Doamne, muiere!* (Verb la imperativ, obiect cu sens hotărât, dar formă nehotărâtă; tip nesigur, puțin atestat.)
- (6) Tipul *Arz-o focul de muiere!*
- (7) Tipul *Să fie a dracului de muiere!* (Subiect.)
- (8) Tipul *O dau dracului de muiere!* (Verb la indicativ.)
- (9) Tipul *Dă-o dracului de muiere!* (Verb la imperativ.)

• Condiționalul mai apare în replici care *redau obiecții* ale locutorului²⁵.

*și dup-ai-a/nu i-a mai convenit/că n-ar fhi bună aia c-ar răspunde/
că n-ar fhi supus-așa/* (TDM I, p. 312).

3.2.5. Verbele modale

Verbele modale *a trebui* și *a putea* exprimă valori deontice în aproape toate construcțiile lor (cu excepția tiparului *trebuie + că*, exclusiv epistemic)²⁶.

*A zîs [tata] că dă êe-am făcut așa/nu trebea să fac și/io am făcu/_că
d-aea _am făcu/_că nu mă dădea la iel//* (TDM III, p. 600).

3.3. Interjecții primare, secundare sau expresii care descriu sensul interjecțional

*hai/scoate tata bani dim buzunar să plătească/“nimic” êe “nu luai
ieu bani ?” zîce/iel/“nu luai ieu bani ? hai să facem”//* (TDM III, p. 72).

*a-nțepu_sâ cără di la nui ea ca mama lui/[...] hai “în_trebi
cumnatu-ño... costum_î/în_trebi_iei costum”/nu știu êi/* (GR, p. 14).

A venit pisica sălbatică aici ?]

*a vint/ieram/locuiam aiiê peste gîrlă//speriiase tot cătunu/ține
mîncă ouuli primăvara ? ține mîncă ouuli ? ai/êe să fie ? pînă cînd*

²⁵ La condițional-optativ/potențial trecut, verbele modale nu mai sunt folosite performativ, ci doar descriptiv, implicând faptul că acțiunile exprimate de verbul subordonat nu au fost realizate: *Ar fi trebuit/Ar fi putut să plece* (> „nu a plecat”).

²⁶ Verbul *a trebui* permite, în utilizarea sa deontică, anumite construcții eliptice specifice: *trebuie + participiu*, cu elipsa auxiliarului diatezei pasive: *Filmul trebuie văzut* (= „Filmul trebuie [să fie] văzut”), sau (prin analogie, cu verbe intransitive): *Trebuie plecat repede* (uz discutabil?).

– expresia impersonală *e de dorit să..., de sorginte cultă*, nu a fost identificată în corpus;

– numeroase alte *verbe, perifraze și locuțiuni verbale* cu sens lexical de *obligație* (*a se cere, a se cuveni, a se cădea + să/a, a obliga să...*), *permisiune* (*a avea dreptul + să.../ de a..., a avea voie + să, a permite să..., a da voie să..., a lăsa să...*) sau *interzicere* (*a interzice să/a*) sunt înlocuite în narațiunea populară cu alte construcții echivalente; locuțiunilor cu experimentator *a avea voie, a avea dreptul* sunt preferate *verbele care admit mai ales construcții cu agent și pacient* (*a obliga, a lăsa*) (Cf., în acest sens, GALR II 2008, p. 702–727).

am văzut că iera acolo/spărsese o [k] gardu-acolo în_spatili grajdului ș-am văzu_niște pâr vînat așa/ (TDM I, p. 98).

Nij nu înjura bre! Nij nu înjura, auz! (TDM III, p. 670).

Și să vezi cū_să jelește de frumos la noi, să vezi cē mormîntare frumuasă. Nu-i ca la romîni [=olteni]. La romîni, rumînțele sărațele s-auolesc: “Auăleleleo, auăleleleo !” Da la noi nu. (TDO, p. 66).

3.4. Sintagme, propoziții sau fraze

3.4.1. Interogativă al cărei predicat este un verb declarativ

Un procedeu întâlnit relativ frecvent în narațiunea orală este citarea printr-o interogativă (indirectă sau directă legată) al cărei predicat este un verb declarativ:

mă-ntrebă toată lumea că dă une mai sînt ? cum_an_trăiit ieu ani_ăștia... // (TDM I, p. 132).

cînd m-am dus acas/mămica m-a-ntrebat că unde am fost ?/ (TDM III, p. 73).

veniră la el să-l întrebe cum a făcut iel ațita avere ?// (TDM III, p. 17).

Și-a întrebat-o că unde să duce așa de noapți. Și ia a spus că să duce pi_la bunicuța. Și ia_a zăz [k] i-antrăba_lupu că undi șadi bunicuța? Și-a zîs că. cam pe [e] cam după un_sferd_de_oră într-o pădure. Și lupu a zîs că nu vede cē flori sînt ? (TDO, p. 89).

3.4.2. Construcții impersonale de tip predicat nominal, cu nume predicativ adverb (interpretabil și ca adjectiv invariabil) care evocă alocutorul colectiv (comunitate).

Spre deosebire de construcțiile epistemice, cele deontice se construiesc cu subiectiva la modul conjunctiv, introdusă prin *să* (sau un infinitiv cu marca *a*) *e necesar să.../a..., e imposibil, e obligatoriu*, iar, regional, frecvent, *e musai*.

era musai să meri la școală // (MS).

îi musai a mere la fân duamnă // (MS).

3.4.3. Construcțiile cu subiect nedeterminat, ca spune la radio, care citează doar indirect.

că zice că ce-i păcătoasă și spurcă hotaru // (MS).

4. Considerații finale

Corpusul atestă diverse procedee prin care locutorul îl identifică pe alocutor; cele mai frecvente și mai ușor de studiat, datorită formei lor clișeizate, sunt formele alocutivității directe (în special cele de *interpelare*).

Procedeele alocutivității indirecte sunt variate și, uneori, decodabile doar contextual. Cel mai bine reprezentate procedee de exprimare a alocutivității indirecte în limba română populară sunt:

- formele pronominale clitice;
- verbele cu sens declarativ;
- subjonctivul injonctiv, nesubordonat, cu valoare deontică (imperativă, hortativă) sau volitivă (optativ), care realizează enunțuri de tip *ordin/cerere* (*Să aduci banii!*), *propunere* (*Să mergem la masă!*), *urare* (*Să fii sănătos!*) sau *imprescație* (*Ducă-se pe pustii!*).

SURSE

- ALRT = Emil Petrovici, *Texte dialectale*. Suplement la Atlasul Lingvistic Român, II, Sibiu–Leipzig, 1943.
- CORV I = Laurenția Dascălu Jinga, *Corpus de română vorbită (CORV)*. Eșantioane, București, Editura Oscar Print, 2002.
- GN = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densușianu, Th. D. Sperantia, București, Socec, 1906.
- GR = *Graiuri românești din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei și nordul Maramureșului. Texte dialectale și glosar*, culese și publicate de Maria Marin, Julia Mărgărit, Victorela Neagoe și Vasile Pavel, București, Editura Academiei Române, 2000.
- IVLRA = Liliana Ionescu Ruxândoiu, *Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiță de tipologie*, București, Editura Universității din București, 2002.
- MB 1 = *Noul atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*, culese de Stelian Dumitrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, volumul I, partea 1, Iași, Editura Academiei Române, 1993.
- MB 2 = *Noul atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina, Texte dialectale*, culese de Stelian Dumitrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, volumul I, partea a 2-a, Iași, Editura Academiei Române, 1995.
- MS = Margareta Manu Magda, *Graiul din Mărginimea Sibiului. Studiu și texte* (mss.), 1989.

- ROVA = Laurenția Dascălu Jinga (coord.), *Româna vorbită actuală. Corpus și studii*, București, Editura Academiei Române, 2011.
- TDD = *Texte dialectale și glosar Dobrogea*, publicate de Paul Lăzărescu et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1987.
- TDM I = *Texte dialectale Muntenia*, I, sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1973.
- TDM II = *Texte dialectale Muntenia*, II, publicate sub redacția lui Boris Cazacu și Valeriu Rusu, de Paul Lăzărescu et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1975.
- TDM III = *Texte dialectale Muntenia*, III, publicate de Costin Bratu et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1993.
- TDO = *Texte dialectale Oltenia*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Cornelia Cohut et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1967.
- TexV = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu et alii, București, Editura Academiei R.S.R., 1979.
- ȚH = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, Atelierele grafice Socec, 1915.

BIBLIOGRAFIE

- Avram 1997 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Humanitas, 1997.
- Bălășoiu 2004 = C. Bălășoiu, *Discursul raportat în textele dialectale românești*, <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/balas/index.htm>
- Charaudeau 1992 = P. Charaudeau, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris, Hachette, 1992.
- DȘL = Angela Bidu-Vrâncianu et alii, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Universității din București, 2001.
- Frâncu 2000 = C. Frâncu, *Conjunctivul românesc și raporturile lui cu alte moduri*, Iași, Editura Demiurg, 2000.
- Ghiorghiaș 2003 = I. Ghiorghiaș, *Structuri ale invectivei în româna actuală*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București, 2003, p. 137–150.
- GALR I/II 2008 = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române vol I–II*, București, Editura Academiei Române, 2008.
- Hualde & Ortiz de Rubina 2003 = J. I. Hualde & J. Ortiz de Rubina (eds.), *A grammar of Basque*, Berlin, Mouton de Gruyter, 2003.
- Manu Magda 2003a = Margareta Manu Magda, *Mărci ale discursului adresat în limba română (pe baza textelor dialectale)*, comunicare prezentată la Al X-lea Simpozion Național de Dialectologie Română, Alba-Iulia, 5–7 iunie, 2003 (mss.).
- Manu Magda 2003b = Magdalena Manu Magda, *Elemente de pragmatolingvistică a românei vorbite regional*, București, Editura DuAl Tech, 2003.

- Manu Magda 2003c = Margareta Manu Magda, *Expresii ale mobilizării și demobilizării verbale în dialogul social românesc*, în Laurenția Dascălu Jinga, Liana Pop, *Dialogul în româna vorbită*, București, Editura Oscar Print, 1003, p. 73–95.
- Manu Magda 2004 = Margareta Manu Magda, *Suporturi verbale ale „tipului vocativ” în limba română actuală*, în *Direcții în cercetarea lingvistică actuală. In memoriam Magdalena Vulpe*, Editura Universității din Ploiești, 2004, p. 101–117.
- Manu Magda 2008 = Margareta Manu Magda, *Limba română vorbită*, în GALR II, p. 826–860.
- Manu Magda 2009a = Margareta Manu Magda, *Prezentativele în textele dialectale românești*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Baia Mare, 19–21 septembrie 2008)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 111–128.
- Manu Magda 2009b = Margareta Manu Magda, *Indici de alocutivitate în limba română actuală (clasa alocutivelor interjecționale)*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române actuale – Aspecte gramaticale și discursive*, Editura Academiei Române, 2009, p. 459–490.
- Manu Magda–Felecan 2010a = Margareta Manu Magda (colaborare cu Daiana Felecan), *Enunțul incident, ca expresie a poli foniei, în limba română actuală vorbită*, în N. Saramandu, M. Nevaci, C. I. Radu (eds.), *Lucrările celui de-al treilea Simpozion Internațional de Lingvistică, București, 20–21 noiembrie 2009*, București, Editura Universității din București, 2010, p. 385–397.
- Manu Magda–Felecan 2010b = Margareta Manu Magda, (colaborare cu Daiana Felecan), *Dialogal și dialogic: cazul enunțurilor incidente în limba română actuală*, în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, L. Hoinărescu (coord.), *Dialog, discurs, enunț. In memoriam Sorin Stati*, București, Editura Universității din București, 2010, p. 261–281.
- Manu Magda 2011 = Margareta Manu Magda, *Prezentarea lingvistică în româna vorbită actuală*, în ROVA, p. 307–331.
- Manu Magda 2012 = Margareta Manu Magda, *‘Rumour’ in present-day Romanian press* în Lorda, Calra-Ubaldina and Patlick Zabalbeascoa (eds.), *Spaces of Polyphony*, Benjamins Publishing Company, 2012, p. 176–189.
- Măgureanu 2008 = A. Măgureanu, *La structure dialogique du discours*, București, Editura Universității din București, 2008.
- Stati 1982 = Sorin Stati, *Il dialogo. Considerazioni di linguistica pragmatica*, Napoli, Liguori, 1982.
- Stoichițoiu Ichim 2002 = A. Stoichițoiu Ichim, *Semiotica discursului juridic*, <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/>
- Zafiu 1999 = Rodica Zafiu, *Generică*, în „România Literară”, XXXII, 1999, nr. 10.
- Zafiu 2002 = Rodica Zafiu, *„Evidențialitatea” în limba română*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, București, Editura Universității din București, 2002, p. 127–144.

Zafiu 2003 = Rodica Zafiu, „*Tu*” generic în limba română actuală, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, II, Editura Universității din București, 2003, p. 233–259.

Zafiu 2005 = Rodica Zafiu, „*Hai să zicem...*”, în „România Literară”, XXXVIII, 2005, nr. 26.

MARKS OF ALLOCUTIVITY IN ROMANIAN DIALECTS

(*Abstract*)

Based on dialectal texts, the paper is looking for specific expression of the allocutive modality in the Romanian dialects.

The theoretical frame of the discussion is offered by the pragmatics and the French discourse analysis. The term *modality* is used according to P. Charaudeau 1992, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris, Hachette, p. 579–598.

CUVINTE CHEIE: *texte dialectale, modalitate, indici de alocutivitate, indici ai alocutivității directe, indici ai alocutivității indirecte*

KEY WORDS: *dialectal texts, modality, allocutive marks, marks of direct allocutivity, marks of indirect allocutivity*

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
050711 București, str. 13 Septembrie, 13*